

EDİTÖRÜN SORUMLULUĞU VE BAĞIMSIZLIĞI

Nezih OKTAR, Gülden AKDAL

Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayın yapan dergilerin editörlerinin okuyucularına, yazarlarına, hakemlerine ve araştırmalara konu olan insan ya da diğer canlı kaynaklarına öncelikle saygı göstermesi temel prensibi olmalıdır. Bu makalede öncelikle Tıp Dergileri editörlerinin sorumlulukları ilgili bir değerlendirme yapılacak ve daha sonra Tıp dergi editörlerinin bağımsızlığının önemi üzerinde durulacaktır.

Dünya Tıp Editörleri Derneğinin 2003 yılında gözden geçirilen politika ifadelerine göre dergi editörlerinin sorumlulukları şöylece sıralanabilir:

1- a. Dergi işlevlerini saydamaştırmaya yönelik çalışma (editörler kurulu, danışmanlar kurulu, hakemler, değerlendirme sürecinde hakem sayısı ve süresi, yayın kabul oranı v.b. gibi)

b. Hakemlere görevlerinden dolayı teşekkür etme

c. Araştırma konusu olan insan ve hayvanların haklarının korunması

konularında saygılı davranması gerekir.

2- Bilimsel araştırma pratiğini geliştirme yönünde

a. Yayımlanmış makaleler ile ilgili geri almaları, düzeltme, hata ve kritikleri yayımlama,

b. Bilimsel araştırma ve tıbbi yazımın daha geniş bir yazarlar ve okuyucu kitlesi tarafından paylaşılmasını ve geliştirilmesi sorumluluğunu alması gerekir.

3- Dergilerinin güvenilirlik ve dürüstlük ilkelerini garanti etmek ve önyargıları en aza indirmek üzere

a. Çıkar çatışmalarını kontrol altına alması

b. Bilginin güvenilirliğini savunması

c. Editöryel ve karlılık işlevlerini birbirinden ayırması gerekir.

4- Dergilerinin kalitesini arttırmaya yönelik

a. Yayımcılık, hakemlik işlevi, araştırma etiği, rasyonel ve kanıta bağlı araştırma yöntemleri ile ilgili eğitimi olması

b. Uygun izleme yöntemleri ile dergilerinin performanslarını değerlendirmesi

c. Dergilerinin etkinliği için dış değerlendirmelere açık ve istekli olması gerekir.

Dergi editörleri ve yayımcı kurum ya da kuruluşlar derginin başarısı için çalışırlar. Ancak bunların arasındaki ilişkilerde üstlendikleri roller tamamen farklıdır. Dergi editörünün asıl sorumluluğu okuyucularını dergi makalelerinin doğruluğu ve önemi ile ilgili olarak dikkatlerini çekerek bilgilendirmek ve eğitmektir. Bu işlevi sırasında derginin kalite ve saygınlığını korumak ve güçlendirmektir. Dergi sahiplerinin (profesyonel derneklerin ya da kar yapan şirketlerin) politikaları ise kuruluşlarının temel değerlerini desteklemek üzere çalışanlarını belirleme, bütçelerini karşılama ve iş politikalarını belirleme gibi yayımcılığının tüm sorumluluğunu almaktır. Yayımcı ile editörler arasında ilişki karşılıklı olarak güven ve saygıya dayalı olmak ve birbirlerinin yetki ve sorumluluklarının bilincine varmak zorundadır. Bu iki otoritenin çatışması

Prof. Dr. Nezih OKTAR*, Prof. Dr. Gülden AKDAL**

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi*, Dokuz Eylül Tıp Fakültesi** Öğretim Üyeleri - İZMİR

Nörolojik Bilimler Dergisi editör* ve yardımcısı**

Journal of Neurological Sciences-Turkish

editor@jns.dergisi.org

hem aydın dürüstlüğünü hem de derginin bilimsel saygınlığını ve mali başarısını zedeler.

Aşağıda bu meselenin ana noktaları sıralanmaktadır:

1. Baş editörün işi; yetki ve sorumlulukları, yetki süresi, ilişkilerin raporlanması, çatışmaların çözüm mekanizmaları, net bir şekilde yazılı olarak açıklanmalı ve hem editör hem de yayımcı kuruluş tarafından onaylanarak belirtilmeli ve internet sayfasında yayımlanmalıdır.

2. Baş editör derginin tüm yayım kapsamı ile ilgili olarak tam yetkili olmalı ve editör bağımsızlığı olarak nitelendirilen bir durum söz konusu olmalıdır. Yayım içeriği özgün araştırma, fikir makalelerini ve haber raporlarını içermeli ve basılı ve/ veya elektronik formatta yayımlanmalıdır. Yayımcı kurum/kuruluş değerlendirme, seçme, ve yayım aşamalarında direkt ya da dolaylı yoldan hiçbir şekilde duruma müdahale etmemelidir.

3. Editör kararlarını çalışmanın okuyucu yönüyle geçerliliği ve önemi doğrultusunda vermeli yayımcı kurum ya da kuruluşun politika ya da ticari başarısına dikkat etmemelidir. Editörler kritik ve sorumluluk isteyen tıbbın her konusundaki yayımlarında ceza görme korkusu olmaksızın hatta yayımcı kurum ve kuruluşun aleyhine olabilecek durumlarda bile kendilerini bağımsız hissedebilmelidir. Bu durumu korumak amacı ile editörler, editörler kurulu, hakemler, danışmanlar, ve hatta okuyuculardan azami sürette yararlanma yolunu seçmelidirler.

4. Baş editör karar kılıcı tüm eylemlerinde ticari, kurumsal ve şahsi çıkarı olmaksızın şeffaf hareket etmelidir. Editörler çıkar çatışması olmaksızın gönderilen makaleleri değerlendirmeye yoğunlaşmalıdır.

5. Yayımcı kurum ve kuruluşlar baş editörü hem iş başına getirme hem de işten alma haklarına sahiptirler. Ancak işten alma eylemi mutlaka kötü editöryel kararlar alma, uzun süreli yayımda anlaşmazlığa düşme, güven sarsıcı hukuksal suç işleme ve benzeri gibi kişisel sağlam bir nedene bağlanmalıdır. Editör ve yayımcı kurum ya da kuruluşun ortak hedeflerinde ortaya çıkabilecek ortak güven ve işbirliğindeki anlaşmazlıkta en iyi yol yayımcının editörü ile yollarını ayırmaktır. Bir editörün işine son verme eylemi çok dikkatli uygulanmalıdır. Kurum ya da kuruluşun en üst seviyesinde açık tartışmaya açılmalı, çok açık bir hata yapma durumu yoksa telaş gösterilmemelidir.

6. Editörün bağımsızlığının sınırını çizmek genel olarak çok zordur. Editörler yeniliklere açık olarak her makaleye aynı mantıkla yaklaşmalı ve yayım sırasında sorumluluğunu ve yetkisini tam bağımsız olarak kullanmalıdır. Zaten yayımcı kurum ya da kuruluşun sürekli sert, tek yanlı ve kurumun temel politika ve değerlerine ters düşen editörlere tahammülleri olması beklenemez.

7. Baş editörler kurumun idareden sorumlu memurları yerine en üst yöneticisine rapor vermelidirler. Editörün işe alınması da bu en üst kurul tarafından ve tüm ilgili taraflara açık tartışma ortamında açıklanmalıdır. Bazı kurumlarda dergi ve editör ile ilgili kararlar öneren bağımsız işlevli bir komisyon kurmayı daha yararlı bulmaktadırlar. Bu komisyonların çalışmaları da şeffaf ve umuma açık olmalıdır.

8. Editörler, kendi pozisyonlarının tehlikeye girmesi pahasına dergilerinin saygınlığına gölge düşürecek herhangi bir eylem karşısında direnmelidirler. Sınırı aşan çok zorunlu durumlarda

tüm editörler kendilerini uluslar arası tıp, akademik ve hukuk topluluklarının dikkatini çekmek üzere katılımcı olmalıdır.

Kaynaklar

1-Kutsal YG. Editörün katkı ve sorumlulukları. In:Yılmaz O (Ed): Sağlık bilimlerinde süreli yayıncılık-2006. TÜBİTAK-ULAKBİM, Ankara 2006. pp 67-72

2-Oktar N, Akdal G. Electronic Journal Publication, On-line Submission and Evidence Based Peer-review, Reliability J Neurol Sci Turk 2005 22:121-122

3-Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals: Writing and Editing for Biomedical Publication- Updated October 2008- International Committee of Medical Journal Editors) <http://www.icmje.org/>

4-World Association of Medical Editors / Resources - www.wame.org

5-Yalman A. Editör sorunları ve sorumlulukları. In:Yılmaz O (Ed):Sağlık bilimlerinde süreli yayıncılık-2005. TÜBİTAK-ULAKBİM, Ankara 2005 pp 270-8

BİLİMSEL MAKALE DANIŞMANLARINDAN BEKLENTİLER

Yeşim GÖKÇE KUTSAL , Sevilay KARAHAN

"Judge others as you would like to be judged yourself".

AV Alexandrov

GİRİŞ

Danışmanlar bilimsel literatürün oluşumunda en önemli, kapsamlı ve özverili görevi üstlenmişlerdir ve bu uygulamanın alternatifi yoktur (1).Danışmanlık sisteminde makaleler "aynı konudaki meslektaş" veya "konunun iyi bileni" tarafından incelenmektedir. Bazı dergi editörleri gelen bütün yazıları dış danışmanlara gönderirken, bazıları kabul edilme olasılığı en yüksek olanları danışmanlarca değerlendirmeye göndermektedir. Buradaki yaklaşımın ana ilkesi derginin zaten basamayacağı bir yazıyı fazla bekletmeden sonuçlandırmak ve yazara da bu sonucu kısa sürede iletme (2).

Dergilere yayınlanma beklentisi ile gönderilen makalelerin değerlendirilmesi için danışmanların seçimi ve gelen değerlendirme sonuçlarının makale yazarına yansıtılması aşamaları editörün sorumluluğundadır. Eğer danışmanlar akıllıca seçilirse; değerlendirmeler anlamlı olacak ve editör makalenin kabulü ile ilgili olarak kolayca karar verebilecektir. Makalenin kabul edilemeyeceği düşünülüyorsa ve bu konuda hiç kuşku yok ise, bu karar uygun ve anlaşılabilir bir şekilde yazara bildirilir. Danışman eleştirisi çok uzun ve karmaşık ise, yazara makalesini geliştirebilmesi açısından onu yönlendirebilecek olan kısımları gönderilmelidir, dolayısı ile yazara yol gösterici olan, hangi değişikliklerin makalenin kabulü açısından şart olduğunu tanımlayan doküman editörün mektubudur. Eğer minör değişiklikler istenmişse ve bunlar yerine getirilmişse makale yayına kabul edilir. Ciddi bazı revizyon ve değişiklikler istenmişse makalenin düzeltilmiş hali tekrar danışmanlara gönderilip onay istenmelidir. Bu uygulama önemli gecikmelere neden olabileceğinden bu aşamada editöre önemli bir görev düşmektedir. Eğer gerekmiyorsa ve danışman tarafından talep bildirilmemişse her düzeltilmiş makale tekrar danışmanlara gönderilmemelidir (3). Değerlendirmeleri sonucunda editörün beklentisine, derginin amacına ve hedef kitlesinin standartlarına uygun kalitede bir eleştiri yazısı gönderen danışmanlar makale ile ilgili kararın verilmesine çok yardımcı olurlar (4-7). Bu araştırmada süreli yayınlara katkı sunan bilimsel danışmanların temel görevleri ele alınarak, bunlardan hangilerinin öncelikli olduğunun saptanması amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma; Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon (FTR) uzmanlarının bakış açısından bilimsel makale danışmanlarından öncelikli beklentilerin belirlenmesine yönelik olarak elektronik ortamda

Yeşim GÖKÇE KUTSAL , Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon
Anabilim Dalı - ANKARA
ykutsal@hacettepe.edu.tr

Sevilay KARAHAN, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Biyoistatistik Anabilim Dalı - ANKARA
skarahan@hacettepe.edu.tr